

Robert Pelewicz
Krystyna Potapenko

**PROJEKT UKRAIŃSKIEJ USTAWY O MEDIACJI
NA TLE PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO
PRAW CZŁOWIEKA**

1. Na przestrzeni ostatnich lat system prawny Ukrainy podlegał wielu przemianom, których konsekwencją jest różnorodność regulacji normatywnych, współistnienie i współzobowiązanie norm pochodzących od różnych prawodawców, czy nawet występowanie konkurencji pomiędzy prawem pochodzenia państwowego i pochodzenia pozapaństwowego, jak np. prawa wspólnot lokalnych, grup etnicznych czy wyznaniowych¹. Istotną determinantą zmian ukraińskich relacji prawnych – poza oczywiście coraz głębszą globalizacją stosunków społecznych czy niezwykle szybkim rozwojem komunikacji elektronicznej – jest również dynamiczny rozwój i wzrost znaczenia prawa międzynarodowego praw człowieka w wewnętrznym systemie źródeł prawa ukraińskiego², które pomimo swej wieloaspektowości, opierają się na fundamentalnym elemencie, stanowiącym jednocześnie warunek *sine qua non* rozwoju całej sfery praw człowieka i obywatela, jakim jest indywidualistyczno-personalistyczna organizacja społeczeństwa³. Fundamentalnym momentem zmiany takiego postrzegania ukraińskiego systemu źródeł prawa, było uchwalenie 16 lipca 1991 r. przez Radę Najwyższą USSR Deklaracji suwerenności państwowej Ukrainy, która proklamowała „suwerenność państwową Ukrainy jako zwierzchność, niezawisłość, pełnię i niepodzielność władzy Republiki w granicach jej terytorium oraz niezależność i równouprawnienie w stosunkach zewnętrznych”. Następnie, uchwalenie 24 sierpnia 1991 r. Aktu niepodległości Ukrainy i dokonanie

¹ Na temat rezultatów tego rodzaju konkurencji w kontekście ochrony praw człowieka zob. szerzej: M. Balcerzak, *Międzynarodowa ochrona praw człowieka a pluralizm prawny – wybrane aspekty*, [w:] *Pluralizm prawny – tradycja, transformacje, wyzwania*, D. Bunikowski, K. Dobrzeniecki (red.), Toruń 2009, s. 77 i n.

² Na temat zakresu normatywnego pojęcia „prawo międzynarodowe praw człowieka” zob. szerzej: R. Mizerski, *Pozatraktatowe źródła prawa międzynarodowego praw człowieka*, [w:] *O ludzki wymiar prawa. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Jasudowicza*, J. Białocerkiewicz, M. Balcerzak, A. Czeczko-Durlak (red.), Toruń 2006, s. 285-289 i wskazana tam literatura.

³ Por. B. Trawiński, *Wolność jednostki i prawa człowieka na bliskim wschodzie*, [w:] *Prawa człowieka a stosunki międzynarodowe*, A. Florczak, B. Bolechow, (red.) Toruń 2006, s. 141.

zmiany oficjalnej nazwy państwa na Ukraina oraz podpisanie 8 czerwca 1995 r. przez Radę Najwyższą Ukrainy i Prezydenta Ukrainy umowy konstytucyjnej o zasadach organizacji i funkcjonowaniu władzy państwowej oraz samorządu lokalnego na okres do uchwalenia konstytucji Ukrainy – co ostatecznie umożliwiło przyjęcie Ukrainy do Rady Europy⁴.

Rzeczywistą zmianę ustroju państwa przypieczętowało uchwalenie Konstytucji Ukrainy, która weszła w życie z dniem jej uchwalenia, a więc 28 czerwca 1996 r., a w swej pierwotnej wersji obowiązywała do zmian dokonanych 8 grudnia 2004 r.⁵ W konsekwencji także i normy współczesnego prawa międzynarodowego prawa człowieka kształtują ukraińskie stosunki wewnętrzne⁶, co implikuje dynamiczny rozwój instytucji i instrumentów prawnych mających fundamentalne znaczenie dla systemu ukraińskiego prawa wewnętrznego oraz odchodzenie od tradycyjnego orientowania się na państwo, jako wyłącznego jego podmiotu, między innymi poprzez przewidywanie bezpośredniego korzystania z prawa międzynarodowego prawa człowieka przez jednostki. Tego rodzaju transformacja ukraińskich źródeł prawa determinuje pojawianie się nowych oraz modyfikację dotychczasowych instytucji i instrumentów prawnych, które wspierają państwo ukraińskie w realizowaniu jego funkcji oraz pomagają w momentach kryzysowych. Jednym z takich instrumentów jest mediacja, która cieszy się rosnącym zainteresowaniem instytucji i organów państwowych, a także organizmów o charakterze międzynarodowym, jak Unia Europejska⁷, Rada Europy⁸ czy Organizacja Narodów Zjednoczonych⁹.

Problematyka mediacji jest dla Ukrainy tym bardziej interesująca, że liczne badania dowodzą efektywności teje instytucji w systemach wymiaru sprawiedliwości wielu państw, w tym państw członkowskich Rady Europy i Unii Europejskiej. W społeczeństwach zachodnich zanim strony konfliktu wystąpią na drogę sądową – podejmują zwykle próbę ugodowego załatwienia sporu¹⁰,

⁴ Zob. E. Zieliński, *System konstytucyjny Ukrainy*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2007, s. 5 i 14.

⁵ Zob. E. Toczek, *Konstytucja Ukrainy*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1999.

⁶ Por. L. Łukaszuk, *Współczesne prawo międzynarodowe i jego relacje z prawem krajowym (wybrane zagadnienia)*, [w:] *Prawo międzynarodowe – problemy i wyzwania. Księga pamiątkowa Profesor Renaty Sonnenfeld – Tomporek*, J. Menkes (red.), Warszawa 2006, s. 388.

⁷ Zob. np.: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/52/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych, (Dz.U. UE L 136), <http://www.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje/publikacje-akty-prawne-statystyki/>

⁸ Rekomendacja Rec (2002) 10 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie mediacji w sprawach cywilnych z 18.09.2002., <http://www.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje/publikacje-akty-prawne-statystyki/>

⁹ Zob. np.: Rezolucja o podstawowych zasadach programów sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych uchwalona przez Radę Gospodarczą i Społeczną ONZ z 24 lipca 2002 r.; Resolution (A/RES/66/291) United Nation General Assembly. Strengthening the role of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution: http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GA_ResolutionMediationA66291_English_0.pdf

¹⁰ Na temat kształtowania się mediacji w państwach członkowskich Unii Europejskiej zob. szerzej: *Mediacja w krajach Unii Europejskiej i w Polsce*, „Biuletyn Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. Konferencje i seminaria” 4 (48) 03, http://biurose.sejm.gov.pl/teksty_pdf_03/kis-48.pdf

gdyż pozasądowe rozstrzyganie sporów znacznie zmniejsza koszty formalnego rozstrzygnięcia konfliktów i egzekwowania formalnych porozumień. Ponadto zapewnia stronom większy wpływ na samo rozstrzygnięcie w trakcie rozmów, pozwala też na uwzględnienie już w ich trakcie problemu dalszej kooperacji i korzystniejsze ukształtowanie ewentualnych wzajemnych relacji na przyszłość¹¹. Dlatego też współczesna koncepcja mediacji¹² zaczęła zyskiwać coraz większą popularność już na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku, przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii i głównie w sprawach rodzinnych¹³. Argumentowano także, że w zestawieniu z wymiarem sprawiedliwości mediacja stanowi alternatywę oddającą odpowiedzialność za spór samym zainteresowanym, mniej sformalizowaną, oferującą oszczędność czasu oraz kosztów ekonomicznych¹⁴, a więc może służyć lepszej realizacji praw podmiotowych stron przez większy wpływ na rozstrzygnięcie sprawy oraz szybsze i tańsze zakończenie sporu prawnego¹⁵. Uzasadnia to przekonanie, że mediacja stając się współcześnie istotnym komponentem systemu prawa i wymiaru sprawiedliwości, wpływa również na ustrojową rolę sądów, tworząc nowe wzorce współpracy sądów z instytucjami pozasądowymi – ośrodkami mediacyjnymi, a nade wszystko zmieniając społeczne wzorce rozwiązywania sporów¹⁶, gdyż może stanowić oszczędną i szybką metodę pozasądowego rozwiązywania sporów dzięki możliwości dostosowania jej do indywidualnych potrzeb stron. Uzasadnia to także przekonanie, że porozumienia zawarte w drodze mediacji będą realizowane dobrowolnie i przyczynią się do utrzymania przyjaznych i wyważonych stosunków pomiędzy ludźmi.

Aby zaś propagować szersze stosowanie mediacji i zapewnić podmiotom korzystającym z mediacji możliwość polegania na przewidywalnych ramach prawnych, niezbędne jest wprowadzenie przepisów ramowych, dotyczących w szczególności istotnych aspektów procesowych. Warto wspomnieć, że w kulturach prawnych krajów takich jak Japonia czy Norwegia, mediacja została całkowicie zaakceptowana przez społeczeństwo, które dostrzega jej skuteczność i przede wszystkim szybkość, w porównaniu do toczenia tradycyjnego sporu

Przykłady stosowania mediacji państwach pozaeuropejskich wskazano na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości: <https://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje/mediacja-na-swiecie/>

¹¹ J. Jabłońska-Bonca, *Prawnik a sztuka negocjacji i retoryki*, Warszawa 2003, s. 12.

¹² Na tym tle warto odwołać się już do systemów ugodowego rozwiązywania sporów w średniowieczu, zob. np.: R.E. Laster, *Criminal Restitution: A Survey of Its Past History and an Analysis of Its Present Usefulness*, "University of Richmond Law Review" 1970, t. 5, nr 1; S. Schafer, *Compensation and Restitution to Victims of Crime*, Patterson Smith Publishing Corporation, Montclair New York 1970.

¹³ Ch.W. Moore, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, Jossey-Bass Publ., San Francisco 1996; M. Roberts, *Mediation in Family Disputes*, Arena 1997.

¹⁴ A. Gójska, *Mediacja w polskim systemie prawa. Mediacja w sprawach rodzinnych*, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2011, s. 3.

¹⁵ T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2006, s. 407.

¹⁶ R. Morek, *Mediacja w polskim systemie prawa. Mediacja w sprawach cywilnych, Stan prawny na 1 grudnia 2012 r.*, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2012, s. 3.

sądowego, zaś w niektórych krajach, w szczególności w Europie Wschodniej, mediacja ma wciąż znaczenie całkowicie marginalne, a w społeczeństwach tych państw nie ma jeszcze przekonania co do skuteczności tejże metody, a niejednokrotnie wiedza na temat możliwości skorzystania z tej instytucji jest niewielka i niewystarczająco propagowana¹⁷. W celu częściowego przynajmniej zobrazowania tego ostatniego zagadnienia przedstawiamy dane statystyczne dotyczące mediacji w sprawach cywilnych i karnych w polskich sądach, dostępne w bazie statystycznej Ministerstwa Sprawiedliwości, generowanej przez Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej w Departamencie Strategii i Funduszy Europejskich w ramach Informatora Statystycznego Wymiaru Sprawiedliwości¹⁸.

Tabela 1. Postępowanie mediacyjne w sprawach cywilnych w latach 2006 – I półrocze 2016

Lata	Postępowanie sądowe				Postępowanie pozasądowe				
	Liczba spraw, w których strony skierowano do mediacji na podstawie postanowienia sądu (art. 183 ⁸ § 1 k.p.c.)	Liczba protokołów złożonych przez mediatorów (art. 183 ¹⁵ § 2 k.p.c.)	Umorzono postępowanie w wyniku zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem (art. 183 ¹⁴ § 1 i 2 k.p.c.)	Odmówiono zatwierdzenia ugody w trybie art. 183 ¹⁴ § 3 k.p.c.	Liczba protokołów złożonych przez mediatorów (art. 183 ¹³ § 1 k.p.c.)	Liczba wniosków o zatwierdzenie ugody	Zatwierdzono ugody		Odmówiono zatwierdzenia ugody w trybie art. 183 ¹⁴ § 3 k.p.c.)
						Ogółem	W tym przez nadanie klauzuli wykonalności (art. 183 ¹⁴ § 2 k.p.c.)		
sądy okręgowe									
2006	1 053	546	25	3	22	1	3	1	-
2007	1 021	707	38	9	4	2	2	1	-
2008	1 061	760	54	11	27	5	3	1	-

¹⁷ Zob. szerzej: A. Rudolf, M. Cichowicz-Major, M. Matysiak, S. Pałka, W. Pieniążek, C. Przybył, *Diagnoza stanu stosowania mediacji oraz przyczyn zbyt niskiej w stosunku do oczekiwanej popularności mediacji – Raport końcowy*, Ministerstwo Sprawiedliwości 2014, I tak, np. według raportu w Polsce poziom wykorzystania mediacji jest niski zarówno w sądach, jak i w prokuraturach. Wniosek odnosi się do wszystkich obszarów prawa – odsetek spraw z zakresu prawa gospodarczego kierowanych przez sądy rejonowe do mediacji w 2014 r. stanowił 0,25% wszystkich prowadzonych postępowań sądowych (sądy okręgowe – 2,1%), z zakresu prawa rodzinnego – 0,17%, z zakresu prawa cywilnego – zaledwie 0,023% (w sądach okręgowych – 0,68%), z zakresu prawa pracy – 0,21%, a z zakresu prawa karnego – 0,16%.

¹⁸ W wersji elektronicznej dane statystyczne także w innych rodzajach spraw dostępne są na stronie internetowej MS: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp z dnia 16.08.2016].

2009	1 349	914	27	2	49	2	6	10	-
2010	1 535	1 076	47	8	56	5	15	-	-
2011	1 656	1 231	54	8	29	9	6	-	2
2012	1 915	1 426	93	5	39	16	13	1	5
2013	2 214	1 827	100	22	76	11	10	4	5
2014	2 174	1 962	91	6	60	14	4	4	2
2015	2 526	2 362	113	79	33	11	11	4	-
I p. 2016	1 811	1 494	57	2	27	7	8	2	1
sądy rejonowe									
2006	395	235	68	12	23	25	15	8	10
2007	378	210	73	6	9	7	16	4	1
2008	394	167	65	12	27	13	15	11	3
2009	493	297	63	6	30	18	14	8	4
2010	661	368	101	28	15	16	14	5	4
2011	858	519	105	40	45	38	33	16	5
2012	929	578	159	66	35	29	21	10	2
2013	1 037	646	175	67	38	62	35	24	9
2014	1 098	838	190	17	25	37	41	32	3
2015	1 597	1 070	208	14	37	31	25	10	2
I p. 2016	1 452	878	147	3	19	8	6	1	15

Tabela 2. Postępowania w sprawach karnych w sądach powszechnych zakończony w wyniku postępowania mediacyjnego w latach 2006 – I półrocze 2016

Wyszczególnienie	Załatwienia spraw razem	Wynik postępowania mediacyjnego		
		ugoda	brak ugody	inny sposób
2006				
Ogółem	5 052	3 062	1 721	269
prowadzonego przez instytucje	1 402	680	636	86
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 650	2 382	1085	183

2007				
Ogółem	4 178	2 753	1 220	205
prowadzonego przez instytucje	711	303	319	89
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 467	2 450	901	116
2008				
Ogółem	3 892	2 551	1 111	230
prowadzonego przez instytucje	701	311	252	138
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 191	2 240	859	92
2009				
Ogółem	3 714	2 506	993	216
prowadzonego przez instytucje	574	293	182	99
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 140	2 213	811	117
2010				
Ogółem	3 480	2 274	1 051	155
prowadzonego przez instytucje	590	242	269	79
prowadzonego przez osoby godne zaufania	2 890	2 032	782	76
2011				
Ogółem	3 254	2 074	1 035	145
prowadzonego przez instytucje	458	190	205	63
prowadzonego przez osoby godne zaufania	2 796	1 884	830	82
2012				
Ogółem	3 254	2 253	874	127
prowadzonego przez instytucje	413	237	142	34
prowadzonego przez osoby godne zaufania	2 841	2 016	732	93
2013				
Ogółem	3 696	2 332	1 146	218
prowadzonego przez instytucje	537	268	172	97
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 159	2 064	974	121
2014				
Ogółem	3 770	2 403	1 161	213
prowadzonego przez instytucje	543	244	221	78
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 227	2 159	940	135

2015				
Ogółem	4 046	2 530	1 259	257
prowadzonego przez instytucje	583	268	238	77
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 463	2 262	1 021	180
I półrocze 2016 r.				
Ogółem	1 881	1 130	649	102
prowadzonego przez instytucje	198	91	81	26
prowadzonego przez osoby godne zaufania	1 682	1 039	568	75

2. Niewątpliwie normy współczesnego prawa międzynarodowego, przede wszystkim zaś normy prawa międzynarodowego praw człowieka, kształtują również ukraińskie stosunki wewnętrzne w zakresie mediacji, co z kolei implikuje dynamiczny rozwój projektów aktów prawnych, przewidujących bezpośrednio korzystanie przez podmioty obrotu prawnego z mediacji. Ostatnie otwarcie Ukrainy i ukraińskiego prawa i społeczeństwa na kontakty międzynarodowe czyni te zagadnienia jeszcze bardziej aktualnymi, przy czym problematyka wpływu mediacji na ukraiński system prawa i wymiar sprawiedliwości, w tym także na orzecznictwo sądów ukraińskich, ma istotne znaczenie ze względu na konsekwencje prawne, jakie niesie za sobą stowarzyszenie Ukrainy z Unią Europejską¹⁹, przewidujące wzajemne prawa i obowiązki, wspólne działania i szczególne procedury²⁰. Nie można bowiem zapominać w analizowanym kontekście, że w myśl art. 14 układu stowarzyszeniowego, Ukraina w ramach swojej współpracy w zakresie sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa, zobowiązała się przywiązywać „szczególną wagę do konsolidacji praworządności oraz ogólnego wzmocnienia instytucji na wszystkich szczeblach w dziedzinie administracji, a w szczególności w dziedzinach egzekwowania prawa i wymiaru sprawiedliwości” i co istotne „Współpraca będzie miała na celu w szczególności wzmocnienie sądownictwa, zwiększenie jego skuteczności, zagwarantowanie jego niezależności i bezstronności oraz zwalczanie korupcji. Wszelka współpraca w dziedzinie sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa będzie kierować się przestrzeganiem praw człowieka i podstawowych wolności”²¹.

¹⁹ Układ o stowarzyszeniu między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony, podpisany w dniu 21.03.2014. i 27.06.2014. w Brukseli – oficjalna wersja ukraińska dostępna na stronie: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page zaś wersja polska dostępna na stronie: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1406189413088&uri=CELEX:22014A0529%2801%29>

²⁰ Zob. szerzej: K. Wolczuk, *Ukraine and the EU: turning the Association Agreement into a success story*, Policy Brief, European Policy Centre, 23.04.2014.

²¹ Wersję polską Układu o stowarzyszeniu między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony, zob.: Dz.U. L UE 161 z 29.05.2014.

Kwestia mediacji jest dla Ukrainy istotna przede wszystkim ze względu na wieloletnie członkostwo w Radzie Europy²². Rada Najwyższa Ukrainy już w dniu 17 lipca 1997 r. przyjęła ustawę „O ratyfikacji Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 roku, Pierwszego protokołu oraz protokołów nr 2, 4, 7 oraz 11 do Konwencji”, która w art. 1 stanowi, że Ukraina całkowicie uznaje na swoim terytorium działanie art. 46 Konwencji z pominięciem zawarcia specjalnego porozumienia o jurysdykcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka we wszystkich kwestiach, które dotyczą interpretacji i zastosowania Konwencji²³. Niezbędne jest jednak podkreślenie, że na Ukrainie jurysdykcja Trybunału uzyskała stabilną podstawę normatywną dopiero na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 2006 roku „O wykonaniu decyzji oraz zastosowaniu praktyki Europejskiego Trybunału praw Człowieka”²⁴. Odnosi się to w szczególności do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności²⁵, która wobec bogatego dorobku swoich organów ma zasadnicze znaczenie dla wypracowania standardów współpracy pomiędzy państwami członkowskimi, a która jednocześnie, ze względu na podjęte zobowiązania ma bezpośredni wpływ na kształt ustawodawstwa ukraińskiego oraz stosowanie przepisów w prawie wewnętrznym Ukrainy²⁶. Ponadto, Konwencja przynosząc „ze sobą idee upodmiotowienia jednostki (osoby prywatnej) na forum międzynarodowym”²⁷, ustanawia bezpośrednio na rzecz jednostki takie prawa, na które może się ona powołać przed sądami krajowymi²⁸. W tej sytuacji Ukraina od wielu lat dąży do normatywnego wprowadzenia mediacji do wewnętrznego porządku prawnego, dostrzegając także korzyści wynikające z oszczędnej i szybkiej metody pozasądowego rozwiązywania sporów w sytuacjach obejmujących elementy

²² The accession of Ukraine to the Council of Europe on 9 November 1995, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16585&lang=en>

²³ Zob. O. Juchymiuk, *Sądownictwo administracyjne Ukrainy a standardy Rady Europy*, [w:] *IUS ET AMICITIA Pierwsze Polsko-Ukraińskie Forum Prawnicze*, Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu 2007, s. 230-247.

²⁴ Zob. P. Filuk, *Zastosowanie Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności przez sądy Ukrainy oraz Wołynia*, [w:] *IUS ET AMICITIA Pierwsze Polsko-Ukraińskie Forum Prawnicze*, Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu 2007, s. 23-24.

²⁵ Nazywanej też Europejską Konwencją Praw Człowieka, podpisaną przez państwa będące członkami Rady Europy w dniu 4 listopada 1950 roku w Rzymie. Konwencja weszła w życie w dniu 8 września 1953 roku, po ratyfikowaniu jej przez pierwszych 10 państw (dalej Konwencja).

²⁶ Zob. np.: W. Kosenko, *Kwestie kształtowania sprawiedliwego sądownictwa*, [w:] *Wzmocnienie niezawisłości sędziowskiej w Polsce i na Ukrainie w dobie przemian*, M.J. Gondek, A. Kosyło, R. Pelewicz (red.), Tarnobrzeg 2008, s. 110-111.

²⁷ Zob. B. Gronowska, *Pozycja jednostki w systemie procedury kontrolnej Europejskiej Konwencji Praw Człowieka z 1950 r.*, [w:] *O ludzki wymiar prawa. Księga Jubileuszowa Profesora Tadeusza Jasudowicza*, J. Białocerkiewicz, M. Balcerzak, A. Czeczko-Durlak (red.), Toruń 2006, s. 164.

²⁸ Szerzej na temat pozycji jednostki w systemie procedury kontrolnej Konwencji zob.: F. Sudre, *Konwencja Europejska o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, Warszawa 1993, s. 10-11; B. Gronowska, *Pozycja jednostki...*, *op. cit.*, s. 161-181.

transgraniczne²⁹. Zwłaszcza, że pozasądowe rozwiązywanie sporów na Ukrainie ma wciąż znaczenie całkowicie marginalne, a metoda polubownego rozwiązywania sporów nie jest instytucją o ugruntowanej pozycji. Ponadto, w społeczeństwie nie ma jeszcze przekonania co do skuteczności tejże metody, zaś niejednokrotnie wiedza na temat możliwości skorzystania z tej instytucji jest niewielka i niewystarczająco propagowana, a w dobie współczesnej na Ukrainie tylko 3% spraw gospodarczych i 6% spraw cywilnych jest rozwiązywanych poprzez ugody³⁰.

Rada Europy poświęca wiele uwagi problematyce mediacji i zagadnieniom z nią związanym. Problematyki mediacji dotyczą np.: Rekomendacja Nr R (85) 11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym z 28 czerwca 1985 r.; Rekomendacja Nr 6 R (87) 18 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich dotycząca uproszczenia wymiaru sprawiedliwości z 17 września 1987 r.; Rekomendacja Nr R (99) 19 Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie mediacji w sprawach karnych z dnia 15 września 1999 r. Wymaga zaznaczenia w tym miejscu, że ze względu na zakres niniejszego opracowania, ale także i z uwagi na wielość aktów prawa międzynarodowego określających standardy dotyczące mediacji, nie jest możliwa, a ze względu na ich doniosłość, także celowa, pełna prezentacja wszystkich normatywów międzynarodowych. Ponieważ przez prawo międzynarodowe rozumiemy źródła prawa międzynarodowego, takie jak umowa międzynarodowa, zwyczaj międzynarodowy, zasady ogólne prawa międzynarodowego, prawotwórcze uchwały organizacji lub organów międzynarodowych, to prawo kreowane przez organy Rady Europy z punktu widzenia prawa międzynarodowego stanowi część tego systemu; podlega zatem powszechnemu prawu międzynarodowemu, co nie przeszkadza, że może rządzić się pewnymi specjalnymi zasadami czy normami charakterystycznymi tylko dla systemu prawa Rady Europy i w tym sensie mieć charakter autonomiczny. Z powyższych względów, w prezentowanych rozważaniach ograniczamy się do konstrukcji jurydycznych kreujących mediację w systemie prawnym Rady Europy.

Z punktu widzenia ukraińskiego porządku prawnego, przede wszystkim jako państwa członkowskiego Rady Europy, trzeba zauważyć, że rekomendacje (zalecenia) Komitetu Ministrów Rady Europy są uchwałami organizacji międzynarodowej³¹ o charakterze niewiążącym prawnie, skierowanymi *pro foro externo* i zawierającymi standardy oczekiwanego zachowania po stronie państw

²⁹ Szerzej o transgranicznym znaczeniu mediacji zob. L. Turchyn, S. Koshulynska-Chuba, S. Yaremchuk, L. Tcuniak, I. Zeman, M. Kondra, A.O. Kulyk, *Cudzoziemcy i mniejszości narodowe w Polsce i na Ukrainie. Analiza komparatystyczna regulacji prawnych*, K. Potapenko (red.), Kraków 2015.

³⁰ Zob. szerzej: B. Mendiak, *Mediacja na Ukrainie: rzeczywistość i perspektywy – wywiad z prof. Władysławem Fedorenko*, „Kwartalnik ADR Arbitraż i Mediacja” 2013, nr 1 (21).

³¹ Na temat pojęcia uchwał organizacji międzynarodowych zob. szerzej: J. Menkes, A. Wasilkowski, *Organizacje międzynarodowe. Prawo instytucjonalne*, Warszawa 2006, s. 21 i n.

członkowskich³². Można je scharakteryzować także jako akty jednostronne organizacji międzynarodowej, które nie tworzą wprawdzie nowych prawnomiędzynarodowych zobowiązań i nie mogą być traktowane jako samoistne źródło prawa międzynarodowego, jednak nie sposób odmówić im statusu aktów o charakterze prawnym, które mają istotne znaczenie dla kształtowania wewnętrznych systemów prawnych państw członkowskich³³. Przypominają o subsydiarnym charakterze mechanizmu nadzorczego ustanowionego przez Europejską Konwencję Praw Człowieka, a ich istotą jest wskazanie obszarów, w których państwa – strony Konwencji – powinny udoskonalić krajowe systemy ochrony praw człowieka, włączając w to prewencję naruszeń Konwencji już od etapu projektowania aktów prawnych, poprzez kontrolę istniejącego prawa i praktyki administracyjnej, po ulepszenie krajowych środków odwoławczych.

Takie usytuowanie zaleceń Komitetu Ministrów Rady Europy w systemie źródeł prawa międzynarodowego prowadzi do wniosku, że Europejski Trybunał Praw Człowieka nie może ich traktować jako podstawy rozstrzygnięcia³⁴. Może natomiast powołać się w orzeczeniu na dane zalecenie, traktując je jako jeden z argumentów uwzględnianych przy ocenie zarzutu wysuniętego przez skarżącego³⁵. Ponadto, także strony postępowania przed Trybunałem mogą się powoływać na zalecenia Komitetu Ministrów w charakterze argumentu pomocniczego (co ma często miejsce np. w sprawach dotyczących tymczasowego aresztowania), chociaż w praktyce nie jest to raczej popularne. Natomiast w wydawanych rozstrzygnięciach Trybunał wskazuje na istotne dla sprawy zalecenia Komitetu Ministrów w części wyroku zatytułowanej najczęściej *relevant (international) law* lub *relevant international instruments*³⁶. W konsekwen-

³² Na temat konsekwencji prawnych Zaleceń Komitetu Ministrów Rady Europy na wewnętrzne systemy prawne państw członkowskich Rady Europy zob. szerzej: M. Balcerzak, *Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy jako forma pozatraktatowej działalności normatywnej harmonizującej w dziedzinie praw człowieka*, [w:] I. Głuszynska, K. Lankosz, *Rada Europy – 60 lat na rzecz jedności europejskiej*, Bielsko-Biała 2009, s. 6-25.

³³ Zob.: W Czaplński, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2004, s. 122 i n.

³⁴ Zob. M. Balcerzak, *op. cit.*, s. 21 i n.

³⁵ Zob. np. wyroki w sprawach: *Léger* przeciwko Francji (skarga nr 19324/02, wyrok z 11.04.2006 r.) czy *Kafkaris* przeciwko Cypru (skarga nr 21906/04, z 12.02.2008 r.), przy których wydaniu Trybunał miał na względzie Europejskie Reguły Więzienne oraz Rekomendacje Komitetu Ministrów w sprawie warunkowego zwolnienia oraz zarządzania systemem kar dożywocia i innych długoletnich wyroków.

³⁶ Zob. M. Balcerzak, *op. cit.*, s. 23. Autor wskazuje, że Zalecenie Komitetu Ministrów R (99) 22 zostało odnotowane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyrokach *Léger* przeciwko Francji (wyrok z 11.04.2006 r., § 44-45) oraz *Kafkaris* przeciwko Cypru (wyrok z 12.02.2008 r., § 70-73). Obie sprawy dotyczyły zarzutów naruszenia art. 3 Konwencji (zakaz tortur oraz innego nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania) oraz art. 5 ust. 1 Konwencji (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) wobec skarżących, którzy odbywali wyroki dożywotniego pozbawienia wolności. Odnośnie do wpływu zaleceń Komitetu Ministrów na sprawy należy zauważyć, że Trybunał zacytował wprost ich obszernie fragmenty w części *international materials* (w orzeczeniu *Kafkaris*) oraz *relevant comparative European law and practice* (w orzeczeniu *Léger*).

cji inny rodzaj zobowiązania nie pozbawia wymienionych rekomendacji mocy wiążącej, a ewentualne przesłanie o ich miękkości i niewiążącej mocy jest fałszywe i szkodliwe – sprzyja bowiem ich lekceważeniu³⁷.

Przykładowo wymienione rekomendacje zalecają wprowadzenie mediacji jako alternatywy wobec tradycyjnego postępowania sądowego i stworzenie podstaw prawnych mediacji. I tak, na przykład w zakresie wewnętrznych normatywów regulujących mediację w sprawach karnych Rekomendacja Rady Europy R (99) 19 wyraźnie wskazuje, że istotne dla stosowania i rozwoju mediacji są przede wszystkim:

- a) odpowiednia legislacja, ułatwiająca funkcjonowanie mediacji w sprawach karnych;
- b) dobór spraw, ich segregacja i możliwość kierowania spraw do mediacji przypisana organom państwa;
- c) regularna konsultacja między organami wymiaru sprawiedliwości a mediatorami w celu ugruntowania wzajemnego zrozumienia istoty i możliwości mediacji.

W świetle przedstawionych rozważań nie powinno więc dziwić, że pierwszy ukraiński projekt ustawy o mediacji został opracowany dopiero w 2006 roku i dotyczył spraw karnych w ramach reform w sferze sprawiedliwości naprawczej³⁸. Następne projekty aktów prawnych konstruujących instytucje mediacji obejmowały już nie tylko mediacje w sprawach karnych, ale mediacje w sprawach cywilnych, gospodarczych, rodzinnych i innych. W ciągu pięciu lat do Rady Najwyższej Ukrainy złożono pięć projektów ustawy o mediacji: projekt Nr 7481 z dnia 17.12.2010 r.³⁹; projekt Nr 8137 z dnia 21.02.2011 r.⁴⁰; projekt Nr 10301-1 z dnia 19.04.2012 r.⁴¹; projekt Nr 2425a z dnia 26.06.2013 r.⁴²; projekt Nr 2480 z dnia 27.03.2015 r.⁴³ i aktualny projekt Nr 3665 z dnia 17.12.2015 r.⁴⁴ Jednak ze względów politycznych, merytorycznych i proceduralnych, żaden z tych projektów nie

Co prawda treść zaleceń nie miała decydującego znaczenia dla końcowego rozstrzygnięcia, jednak sytuacja faktyczna i prawna skarżących miała bezpośredni związek z przywołanymi zaleceniami.

³⁷ Por. M. Płatek, *Istota i znaczenie Europejskich Reguł Więziennych (ERW – 2006) z perspektywy pracy funkcjonariuszy więziennych*, [w:] A. Rzepliński, I. Rzeplińska, M. Niełacna, P. Wiktorska, *op. cit.*, s. 838.

³⁸ O mediacji (pośrednictwo) w sprawach karnych: projekt Ustawy Ukrainy//Ogólnoukraińska sieć ЛІГА:3AKOH www.ligazakon.ua

³⁹ O mediacji: projekt Ustawy Ukrainy Nr 7481 z dnia 17.12.2010 r. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&cpf3516=8137&skl=7

⁴⁰ O mediacji: projekt Ustawy Ukrainy Nr 8137 z dnia 21.02.2011 r. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&cpf3516=8137&skl=7

⁴¹ O mediacji: projekt Ustawy Ukrainy Nr 10301-1 z dnia 19.04.2012 r. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43208

⁴² O mediacji: projekt Ustawy Ukrainy Nr 2425a z dnia 26.06.2013 r. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_1?ses=10008&page=119&zp_cnt=20

⁴³ O mediacji: projekt Ustawy Ukrainy Nr 2480 z dnia 27.03.2015 r. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558

⁴⁴ O mediacji: projekt Ustawy Ukrainy Nr 2480 z 17.12.2015 r. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463

doczekał się istotnej debaty parlamentarnej i społecznej – w efekcie nie został przekształcony w obowiązujący konstytucyjnie akt prawny. Istnieje jednak duże prawdopodobieństwo, że projekt Nr 3665 zostanie wreszcie politycznie zaakceptowany i uchwalony w formie ustawy. Problem jednak w tym, że autorzy kolejnych projektów nie wskazują przyczyn wniesienia kolejnych propozycji i projekty te nie zostały poddane szczegółowej analizie prawnej i społecznej. Truizmem jest bowiem twierdzenie, że nowa dla Ukrainy instytucja mediacji powinna zostać wprowadzona przemyślaną i efektywną ustawą w celu nie tylko wprowadzenia mediacji *de iure*, ale wprowadzenia jej *de facto*. Należy przy tym pamiętać, że aby ustawa zadziałała efektywnie w systemie prawnym i społecznym, wymaga jeszcze przyjęcia wielu innych aktów prawnych, głównie o charakterze wykonawczym, których wydawanie może trwać jeszcze wiele lat.

Oczywistym jest, że mediacja powinna być wprowadzona nie tylko w sprawach karnych, ale i w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych, administracyjnych czy gospodarczych. Warto wskazać, że zalecenia wprowadzenia mediacji rodzinnej oraz stworzenie wymogów i standardów mediatorów zawarto już w Rekomendacji Nr R (98) 1 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie mediacji rodzinnych z 21 stycznia 1998 r. Z kolei o możliwości zastępowania procesu sądowego mediacją w sprawach cywilnych stanowi Rekomendacja Rec (2002) 10 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie mediacji w sprawach cywilnych z 18 września 2002 r., w której także rekomendowano ustalenie wymogów i standardów kwalifikacji, wykształcenia i odpowiedzialności mediatorów. Mediację zalecano wprowadzać, jako formę rozstrzygania sporów między przedstawicielami administracji publicznej i obywatelami, na co wyraźnie wskazuje Rekomendacja Nr R (2001) 9 Rady Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich o alternatywnych środkach rozstrzygania sporów sądowych pomiędzy władzami administracyjnymi a stronami prywatnymi z 5 września 2001 r., pozwalająca na stosowanie mediacji przed procesem sądowym oraz w toku procesu sądowego. Powyższe odniesienia do regulacji prawnych Rady Europy mają fundamentalne znaczenie dla analizowanego projektu ukraińskiej ustawy o mediacji, który w art. 1 stanowi, że normatywny zakres regulacji instytucji mediacji zakreślają także normatywy Konstytucji i innych ustaw ukraińskich, a także przepisy o charakterze wykonawczym. Co jednak najistotniejsze, to art. 1 *in fine* projektu ustawy o mediacji jednoznacznie wskazuje, że w razie kolizji norm wewnętrznego prawa ukraińskiego, kreujących normatywy mediacyjne, z normami prawa międzynarodowego ratyfikowanymi przez Radę Najwyższą Ukrainy, pierwszeństwo mają przepisy prawa międzynarodowego⁴⁵.

⁴⁵ Стаття 1. Правове регулювання медіації Правове регулювання медіації базується на Конституції України та складається з цього Закону й інших законів і підзаконних актів України, прийнятих відповідно до цього Закону. Якщо міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, передбачені інші норми та по-

Warto w tym kontekście, a także i na tle prawa międzynarodowego praw człowieka, zwrócić uwagę na wymiar społeczny mediacji. Konflikty ukraińskie między władzami i obywatelami nie dotyczą tylko indywidualnych jednostek (osób fizycznych), a mają wymiar zbiorowy, w często występującej sytuacji, gdy mieszkańcy konkretnego terytorium nie akceptują decyzji władzy administracyjnej na przykład o zniesieniu części parku i wybudowaniu galerii handlowej. W tej sytuacji mediacja jest znacznie lepszym rozwiązaniem niż proces i rozstrzygnięcie sądowe ponieważ, jak uczą przykłady tego typu spraw na przestrzeni ostatnich lat, nawet jeśli sąd uzna, że decyzja władz administracyjnych jest zgodna z prawem, to obywatele i tak nie zostawiają tej sprawy, a będą walczyć różnymi sposobami w tym i sprzecznymi z prawem. Wynika to między innymi z tego, że decyzja władz administracyjnych wydana zgodnie z prawem ingeruje w społeczne poczucie sprawiedliwości i wywołuje poczucie krzywdy obywateli, ponieważ mieszkańcy chcą mieć park, a nie galerię handlową. Natomiast przy wykorzystaniu mediacji władze administracyjne i obywatele mogą znaleźć rozwiązanie nie tylko zgodne z prawem, ale i zaspokajające społeczne poczucie sprawiedliwości. Niebagatelne znaczenie, przemawiające za wykorzystaniem mediacji w tego typu sporach, ma także i to, że każdy proces sądowy obywateli z władzami administracyjnymi prowadzi do zmniejszenia poziomu zaufania obywateli do władzy i administracji publicznej.

3. Ukraina nie przyjmuje modelu normatywnego polskiej mediacji i zmierza w stronę przyjęcia jednej ustawy o mediacji, która stałaby się podstawą prawną mediacji na Ukrainie w odniesieniu do wszystkich regulacji proceduralnych. Według wstępu zawartego w części początkowej projektu ustawy, celem ustawy jest określenie podstaw prawnych świadczenia usług pośrednictwa w pozasądowym rozwiązywaniu sporów na zasadach działalności zawodowej i wprowadzenie mediacji w społeczeństwie w taki sposób, by praktyka ugodowego rozstrzygania sporów stała się powszechna, zapewniając jednocześnie zrównoważenie relacji między mediacją a sądowym systemem instytucjonalnym. Nie oznacza to jednak, że dotychczasowe ustawodawstwo ukraińskie nie przewidywało ugodowego kończenia sporów sądowych. W ostatnich latach, w ukraińskich regulacjach proceduralnych stopniowo wprowadzano alternatywne sposoby rozwiązywania sporów pomiędzy podmiotami obrotu prawnego i kończenia postępowań sądowych znacznie szybciej i efektywniej. Takie możliwości ugodowego zakończenia postępowania sądowego przewidują ukraińskie normatywy proceduralne:

- art. 51 § 3 Kodeksu postępowania administracyjnego Ukrainy⁴⁶ stanowi, iż strony mogą pojednać się na każdym etapie postępowania administracyjnego, co jest także podstawą zakończenia postępowania w sprawie. Sąd

ложення, ніж ті, що встановлені цим Законом, застосовуються положення міжнародних договорів.

⁴⁶ Kodeks sądownictwa administracyjnego Ukrainy z dnia 9 lipca 2005 roku // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37 – ст. 446.

- nie może uznać pojednania stron w przypadku niezgodności z ustawą, działaniami stron lub naruszeniem praw osób trzecich. W postępowaniu administracyjnym istnieją jednak ograniczenia zawarcia ugody pojednawczej w zależności od etapu postępowania, podmiotów oraz przedmiotu;
- art. 78 Kodeksu postępowania gospodarczego Ukrainy⁴⁷ przewiduje, że ugoda pojednawcza może dotyczyć wyłącznie praw i obowiązków stron oraz przedmiotu roszczenia. W postępowaniu gospodarczym ugoda pojednawcza może zostać zawarta tylko w sądzie pierwszej instancji, na etapie apelacji i kasacji takiej możliwości prawo nie nadaje;
 - art. 175 Kodeksu postępowania cywilnego Ukrainy⁴⁸ przewiduje możliwość zawarcia ugody pojednawczej, a zgodnie z § 2 strony mogą również zawrzeć ugody pojednawczą i zawiadomić o tym sąd we wspólnym wniosku. Istotną proceduralną rolę mediacji zauważył także Sąd Najwyższy Ukrainy, który w punkcie 24 postanowienia o stosowaniu przepisów ustawodawstwa cywilnego procesowego podczas rozpatrywania spraw w sądzie pierwszej instancji z dnia 12.06.2009 r. stwierdza, że jeśli strony mają zamiar zawarcia ugody pojednawczej to sąd ogłasza przerwę w postępowaniu sądowym w celu ustalenia warunków ugody⁴⁹;
 - art. 46 Kodeksu karnego Ukrainy przewidziano zwolnienie od odpowiedzialności karnej osoby, która popełniła przestępstwo o niewielkim stopniu ciężkości lub nieumyślne przestępstwo średniej ciężkości po raz pierwszy, pod warunkiem pojednania pokrzywdzonego z wyrządzającym szkodę i uiszczeniem odszkodowania za wyrządzoną szkodę⁵⁰. Oznacza to, że w postępowaniu karnym przewidziana jest procedura pojednania pokrzywdzonego z wyrządzającym szkodę, a więc z przestępcą.

Trzeba jednak podkreślić, że zawarcie ugody w wymienionych trybach proceduralnych nie jest zbyt rozpowszechnionym sposobem rozwiązywania ukraińskich sporów sądowych, głównie z przyczyn mentalnych, a więc głównie przez to, że w większości przypadków strony mają tendencje do walki i nie godzą się na konsensus, który nie skutkuje zakończeniem sprawy sądowej zwycięstwem i przewagą jednej ze stron nad drugą i w procesie sądowym zawsze jest strona, która wygrywa spór i strona, która ten spór przegrywa.

4. Odnosząc się do poszczególnych zagadnień normatywnych analizowanego projektu, już na wstępie trzeba zauważyć, iż ostatni projekt ukraińskiej

⁴⁷ Kodeks postępowania gospodarczego Ukrainy z dnia 6 listopada 1991 roku // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, – ст. 56.

⁴⁸ Kodeks postępowania cywilnego Ukrainy z dnia 18 marca 2004 roku // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, – ст. 492.

⁴⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego Ukrainy o stosowaniu przepisów ustawodawstwa cywilnego procesowego podczas rozpatrywania spraw w sądzie pierwszej instancji z dnia 12.06.2009 r., № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>

⁵⁰ Kodeks postępowania karnego Ukrainy z dnia 13 kwietnia 2012 roku // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13. – ст. 88.

ustawy o mediacji odróżnia się od poprzednich doprecyzowanym opisem procedury mediacji, kreując w swej treści nie tylko definicję mediacji, ale i wymogi niezbędne do uzyskania statusu mediatora. Składa się z 21 artykułów dedykowanych *stricte* instytucji mediacji, wstępu oraz przepisów przejściowych i końcowych, które nie zawierają skonkretyzowanej numeracji artykułowej, a tylko numerację punktową. Przepisy te pogrupowano w cztery rozdziały (przy czym ostatni rozdział zawierający przepisy przejściowe i końcowe nie został numerycznie oznaczony): „Rozdział I. Główne założenia” (Zasady ogólne), który zawiera także wstęp i trzy artykuły (art. 1 do 3); „Rozdział II. Proces mediacji” który składa się z dwunastu artykułów zawierających procesowe uwarunkowania prowadzenia mediacji (art. od 4 do 15); „Rozdział III. Status mediatora”, składający się z sześciu artykułów (art. od 16 do 21), konstruujących pozycję procesową mediatora, jego prawa i obowiązki, a także zasady nabywania uprawnień mediatora i organizację prowadzenia rejestru mediatorów; i rozdział bez oznaczenia numerycznego, zatytułowany „Przepisy przejściowe i końcowe”, który wskazuje, że „Niniejsza ustawa wchodzi w życie w dniu następującym po dniu jej publikacji”⁵¹, a następnie wprowadza normatywne modyfikacje związane z mediacją o charakterze procesowym do ukraińskich regulacji procesowych: Kodeksu postępowania karnego⁵², Kodeksu postępowania cywilnego⁵³, Kodeksu postępowania administracyjnego⁵⁴, Kodeksu postępowania w sprawach gospodarczych⁵⁵ i Ko-

⁵¹ „Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його офіційного опублікування”.

⁵² „Частину другу статті 65 Кримінального процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88) після пункту 10 доповнити новим пунктом наступного змісту:

– «11) медиатори – щодо обставин, які стали їм відомі у зв’язку з виконанням обов’язків медиатора за винятком випадків, встановлених чинним законодавством;»”.

⁵³ Цивільному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492): – частину першу статті 51 після пункту 4 доповнити пунктом наступного змісту: «5) медиатори – про інформацію, що стала їм відома під час проведення медіації»; – частину третю статті 130 після слова «сторони» перед словами «укласти мирову угоду» доповнити словами: «провести медіацію». частину першу статті 201 після пункту 7 доповнити пунктом 8 такого змісту: «8) проведення медіації»”.

⁵⁴ „У Кодексі адміністративного судочинства України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, 37, ст. 446): – частину другу статті 65 після пункту 5 доповнити пунктом 6 такого змісту: «5) медиатори – щодо обставин, які стали їм відомі у зв’язку з виконанням обов’язків медиатора за винятком випадків, встановлених чинним законодавством;»; частину третю статті 111 після слів «щодо примирення» поставити кому та доповнити наступними словами: «проведення медіації та її наслідки.»; частину третю статті 113 після слів «примирення» доповнити словами «та/або проведення медіації.»”.

⁵⁵ „У Господарському процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст. 56): – частину першу статті 65 після пункту 1 доповнити новим пунктом такого змісту: «2) роз’яснює сторонам право на проведення медіації та її наслідки;»; частину другу статті 79 після пункту 3 доповнити новим пунктом наступного змісту: «4) проведення медіації.»

deksu pracy⁵⁶. Głównym założeniem zmian wprowadzonych do cytowanych normatywów kodeksowych jest jednoznaczne wskazanie, że strony procesowe posiadają uprawnienie do skorzystania z mediacji w toku toczącego się postępowania sądowego oraz wskazanie, że mediację w sprawach karnych, cywilnych, administracyjnych, gospodarczych i pracowniczych, jako alternatywną metodę rozwiązywania sporów, z pomocą której dwie lub więcej stron sporu próbują, w ramach strukturalnego procesu, samodzielnie i na zasadach dobrowolności osiągnąć zgodę w celu rozwiązania sporu, prowadzi wykwalifikowany podmiot jakim jest mediator.

Z aprobatą należy odnotować zapisy projektu ustawy o mediacji, w zakresie przebiegu mediacji i jej aspektów formalnoprawnych. Zgodnie z projektem za proces mediacji odpowiedzialne są strony mediacji, które samodzielnie wybierają mediatora lub mediatorów, decydują o pytaniach, które powinny być poruszone, o sposobach rozwiązywania sporu, treści umowy mediacyjnej oraz kwestii procesu mediacji. Według projektu, podstawowymi zasadami mediacji są bowiem:

- dobrowolny udział stron mediacji,
- równość stron mediacji,
- aktywność stron mediacji,
- samookreślenie stron mediacji,
- niezależność mediatora,
- neutralność mediatora,
- poufność informacji dotyczącej mediacji.

Zgodnie art. 10 projektu⁵⁷ strony mają prawo do pisemnego zastrzeżenia mediacyjnego w umowie, w którym wyrażają zgodę na przekazanie do mediacji niektórych lub wszystkich sporów wynikłych na tle wzajemnych relacji prawnych. Zastrzeżenie mediacyjne nie jest przeszkodą dla przekazania sprawy do sądu lub sądu polubownego. Umowa powinna odpowiadać wymogom czynności cywilnoprawnej i nie powinna zawierać przepisów sprzecznych z ukraińskim porządkiem prawnym, interesem państwa i społeczeństwa oraz jego zasadami moralnymi. Z punktu widzenia zabezpieczenia interesów stron istotne jest i to, że niewykonanie umowy mediacyjnej strony mogą skarżyć do sądu.

⁵⁶ „Статтю 221 Кодексу законів про працю України (Відомості Верховної Ради УРСР, 1971 р., додаток до № 50, ст. 375) після частини третьої доповнити двома новими частинами такого змісту: «Сторони трудового спору за добровільною згодою можуть ініціювати медіацію та обирати медіатора для допомоги у вирішенні спору. Комісія по трудових спорах або суд роз'яснюють сторонам спору право на проведення медіації та її наслідки.»”.

⁵⁷ „Стаття 10. Медіаційне застереження. Сторони мають право домовитись про включення письмового медіаційного застереження в договір, згідно з яким вони погоджуються передати на медіацію всі або певні спори, які можуть виникнути між ними в зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні. Наявність медіаційного застереження в договорі не є перешкодою для звернення в суд або третейський суд”.

Warto także wskazać, że według art. 14 projektu⁵⁸, sędzia lub sędzia polubowny ma prawo zwrócić uwagę stron na możliwość skierowania sprawy do mediacji, przy czym sędzia nie może rekomendować konkretnego mediatora, tylko podać informacje o istniejących organizacjach mediatorów lub mediatorach, którzy świadczą usługi mediacji. Analizowany przepis przewiduje, że na wniosek stron sąd zawiesza postępowanie w sprawie w celu przeprowadzenia mediacji i na czas trwania mediacji, nie zakreślając maksymalnego terminu trwania mediacji, a tym samym i maksymalnego okresu zawieszenia. Mediator – a w ramach mediacji w toku postępowania sądowego także i sąd – będzie jednocześnie zobowiązany do sprawdzenia zgodności umowy mediacyjnej z wymogami norm prawnych i norm etycznych.

5. Fundamentalnym zadaniem projektu ukraińskiej ustawy o mediacji, jest ustalenie podstaw prawnych świadczenia usług mediacji oraz wypromowanie mediacji w społeczeństwie, tak by ten pozasądowy i ugodowy (pokojowy) sposób rozwiązywania sporów stał się powszechną praktyką rozstrzygania sporów. Niezbędna więc staje się w związku z tym normatywna definicja mediacji, którą projekt formułuje w art. 2 „jako alternatywną (pozasądową) metodę rozwiązywania sporów z pomocą której dwie lub więcej stron sporu próbują, w ramach strukturalnego procesu, samodzielnie i na zasadach dobrowolności osiągnąć zgodę w celu rozwiązania sporu z pomocą mediatora”. Jak więc widać, kluczowym pojęciem ukraińskiej ustawy o mediacji ma być mediator, któremu projekt w dalszych przepisach poświęca wiele uwagi i w tym zakresie, w pełni realizuje wymogi powołanych normatywów Rady Europy, zgodnie z którymi, to państwo członkowskie powinno ustalić wymogi dla mediatorów. Oznacza to, że mediatorem nie może być każda osoba fizyczna posiadająca zdolność do czynności prawnych, gdyż z jednej strony poziom kwalifikacji mediatora decyduje o jakości usług, zaś z drugiej strony realizacja standardów normatywnych wymagań wobec mediatora decyduje o popularyzacji tej metody alternatywnego rozwiązywania sporów. Wiedza, umiejętności i zdolności to podstawowe wymogi bycia mediatorem, których nie można pominąć, jeżeli mediacja ma w efektywny sposób wspomóc wymiar sprawiedliwości w rozwiązywaniu sporów, a dodatkowo częściowo zastępować w części tradycyjny proces sądowy i przekonać do niej społeczeństwo ukraińskie.

Niebagatelnym wyzwaniem dla ustawodawcy ukraińskiego byłoby wykorzystanie doświadczeń Polski we wprowadzeniu instytucji mediacji, ponieważ pomogłoby uwzględnić wszystkie pozytywne aspekty polskiego modelu mediacji, a jednocześnie uniknąć stron negatywnych przyjętych w Polsce regulacji. Doty-

⁵⁸ „Стаття 14. Медіація під час судового або третейського розгляду справи. 1. Суддя або третейський суддя має право звертати увагу сторін на можливість проведення процедури медіації на всіх стадіях судового розгляду справи. 2. Суддя не має право рекомендувати сторонам звернутися до конкретного медіатора для розв'язання їх спору. 3. Суд або третейський суд має право зупинити провадження у справі за спільним клопотанням сторін на час, необхідний їм для проведення процедури медіації.

czy to w szczególności statusu mediatora, w tym przede wszystkim jego uprawnień i obowiązków. Warto w tym miejscu zasygnalizować, że ostatnio w Polsce wprowadzono w życie kolejne regulacje prawne dotyczące mediacji i z dniem 29 stycznia 2016 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie prowadzenia listy stałych mediatorów⁵⁹. Regulacja dotycząca kwalifikacji stałych mediatorów została wprowadzona ustawą z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów⁶⁰, która weszła w życie z początkiem 2016 roku. Przykładowo, tak jak do tej pory mediatorem w sprawach cywilnych może być każda osoba fizyczna mająca pełną zdolność do czynności prawnych i korzystająca w pełni z praw publicznych, za wyjątkiem sędziego, który nie jest w stanie spoczynku. Odrębną kategorię mediatorów stanowią stali mediatorzy. Na listy stałych mediatorów prowadzone przez prezesów sądów okręgowych będzie mógł zostać wpisany mediator spełniający powyższe warunki, a ponadto: nie karany za przestępstwo umyślne, co najmniej 26 letni, znający język polski oraz posiadający wiedzę i umiejętności w zakresie prowadzenia mediacji. Wniosek o wpis na listę stałych mediatorów można złożyć do prezesa wybranego sądu okręgowego, w okręgu którego mediator planuje prowadzenie swojej działalności. Kandydat musi dołączyć do wniosku oświadczenie o niekaralności oraz dotyczące wieku i znajomości języka polskiego. Oświadczenie potwierdzające, że osoba ubiegająca się o wpis nie była prawomocnie skazana za przestępstwo umyślne składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej. W celu umożliwienia weryfikacji posiadanej wiedzy i umiejętności mediator powinien zgromadzić i przedłożyć takie dokumenty, które w przekonujący sposób potwierdzą jego profesjonalne przygotowanie. W rozporządzeniu określono przykładowo, że dokumenty powinny poświadczać odbycie szkolenia z zakresu mediacji, określać specjalizację mediatora oraz jego wykształcenie. Mogą to być również informacje o liczbie przeprowadzonych mediacji, spis wydanych publikacji na temat mediacji ewentualnie opinie ośrodków mediacyjnych lub osób fizycznych o posiadanej wiedzy i umiejętnościach w zakresie mediacji. Prezes właściwego sądu okręgowego decyduje o wpisie na listę w drodze decyzji administracyjnej, od której przysługuje odwołanie do prezesa sądu apelacyjnego. Jak do tej pory, listy mediatorów mogły prowadzić również ośrodki mediacyjne (organizacje pozarządowe i uczelnie). Listy te są przekazywane prezesowi sądu okręgowego. Ośrodki mediacyjne samodzielnie określają wymogi, jakie musi posiadać osoba, która chce zostać wpisana na listę ośrodka. Decydując się na mediację, strony mogą wybrać dowolnego mediatora, również spoza listy prowadzonej przez prezesa sądu okręgowego. Jeżeli strony nie dojdą do porozumienia w tym zakresie, sąd wyznaczy mediatora wyspecjalizowanego w danym rodzaju mediacji, biorąc pod uwagę w pierwszej kolejności stałych mediatorów.

⁵⁹ Dz.U. z 2016 r., poz. 122, <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2016/122>

⁶⁰ Dz.U. z 2015 r., poz. 1595, <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2015/1595/D2015000159501.pdf>

Ukraińska koncepcja wprowadzenia i funkcjonowania mediacji jest zasadniczo odmienna i to zarówno co do statusu mediatora, jak też uwarunkowań normatywnych, organizacyjnych i instytucjonalnych. Według projektu ukraińskiego we wszystkich rodzajach spraw, a właściwie we wszystkich rodzajach wymienionych wcześniej procedur, mediatorem może być osoba posiadająca status mediatora na zasadach i w trybie określonym w ustawie o mediacji. Wyjaśnienie znaczenia tego pojęcia zawarte zostało w art. 16 ust. 1, zgodnie z treścią którego mediatorem może być osoba fizyczna, która:

- 1) ukończyła 25 lat,
- 2) ma wyższe lub zawodowo-techniczne wykształcenie;
- 3) odbyła szkolenie z mediacji:
 - 90 godzin akademickich podstawowego nauczania;
 - w tym co najmniej 45 godzin akademickich zajęć praktycznych⁶¹.

Wydaje się, że z jednej strony wiekowy wymóg dla mediatora jest zbyt wysoki, uwzględniając przede wszystkim to, że mediator nie pełni funkcji sędziego lub adwokata. Na Ukrainie studia wyższe kończy się standardowo w wieku 21-22 lat, co oznacza, że ze względu na przepisy projektu ustawy o mediacji osoby po studiach w wieku mniej niż 25 lat nie będą mogły zostać mediatorem. Nie można jednak zapominać, że wiekowo młodszy mediator nie jest zbyt racjonalnym rozwiązaniem ze względu na jakość i efektywność mediacji, głównie z uwagi na brak doświadczenia i możliwości nabycia wiedzy specjalistycznej, choćby z zakresu komunikacji interpersonalnej czy psychologii. Wynikiem tego może być brak profesjonalnego podejścia mediatora do sprawy, a tym samym brak skuteczności mediacji. Trzeba jednak zauważyć, że taka konstrukcja normatywna, warunkująca uzyskanie statusu mediatora od ukończenia 25 lat życia, wydaje się racjonalnym zamierzeniem ukraińskiego ustawodawcy, korelującym z rozwiązaniem art. 65 ustawy Ukrainy o systemie sądów i statusie sędziów⁶², zgodnie z którym od osób, które chcą zostać sędzią wymagane jest ukończenie 25 lat. W tym kontekście należałoby poddać pod rozagę ukraińskiego ustawodawcy, czy nie byłoby racjonalniejszym rozwiązaniem ustalenie wymogów wiekowych w zależności od rodzaju sprawy. W związku z powyższym, w ukraińskiej ustawie o mediacji należałoby rozważyć wprowadzenie dyferencjacji wymogów wiekowych dla mediatora, np. w sprawach cywilnych i rodzinnych od 25 lat, w sprawach administracyjnych od 23 lat i w sprawach karnych od 21 lat.

Dodatkowe wymogi mogą być ustalone w normatywach ukraińskich albo przez organizacje skupiające mediatorów. Jednakże projekt zawiera katalog osób,

⁶¹ Стаття 16. Вимоги для отримання статусу медіатора 1. Медіатором може бути фізична особа, яка досягла двадцяти п'яти років, має вищу або професійно-технічну освіту та пройшла професійне навчання медіації, що має включати 90 академічних годин початкового навчання, в тому числі не менше 45 академічних годин навчання практичним навичкам.

⁶² Ustawa Ukrainy o systemie sądów i statusie sędziów z dnia 7 lipca 2010 roku // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 41-42, № 43, № 44-45, ст. 529.

które nie mogą zostać mediatorami, stanowiąc w art. 16 ust. 2⁶³, że mediatorem nie może zostać:

- 1) osoba z ograniczoną zdolnością do czynności prawnych lub ubezwłasnowolniona;
- 2) osoba posiadająca nie zatarte skazanie sądowe;
- 3) byli sędziowie, prokuratorzy, śledczy, osoby ze służby państwowej albo ze służby w organach samorządu terytorialnego zwolnione za naruszenie obowiązków służbowych albo w związku z popełnieniem czynu korupcyjnego;
- 4) osoba pozostająca w służbie państwowej;
- 5) osoba wykreślona z rejestru mediatorów zgodnie z treścią art. 20 ustawy⁶⁴ – przed upływem trzyletniego terminu od daty wykreślenia.

Problem jednak w tym, że w ukraińskim projekcie nie zdefiniowano wielu instytucji, ani też pojęć pozainstytucjonalnych, przede wszystkim w zakresie uzyskania statusu mediatora, co niewątpliwie nasuwa obawy o korupcyjnym charakterze proponowanych rozwiązań jurydycznych. Podstawowym zagadnieniem, które wymaga normatywnego dookreślenia i doprecyzowania, wydaje się kwestia podmiotów, które zgodnie z art. 16 ust. 1 *in fine* projektu, będą uprawnione do specjalistycznego nauczania mediacji, które ma obejmować 90 godzin akademickich nauczania (szkolenia) początkowego, w tym co najmniej 45 godzin nauczania (szkolenia) praktycznych umiejętności. Według brzmienia art. 17 ust. 1 projektu szkolenie mediatorów przeprowadzają osoby fizyczne i prawne, których programy zostały akredytowane przez stowarzyszenia mediatorów, które są dodatkowo zobowiązane do uchwalenia i opublikowania przepisów (wymogów) dotyczących tych programów szkolenia. Projekt nie zawiera jednak przepisów regulujących tryb powołania i zasady działalności tych podmiotów, ani też trybu publikacji wymogów programowych, a przecież według ukraińskiego projektu o mediacji odbycie szkoleń i uzyskanie certyfikatu jest przesłanką wykonywania zawodu mediatora. Posiadanie zawodowego wykształcenia mediatora potwierdza się certyfikatem. Bardzo ważnym zagadnieniem jest przyznanie statusu mediatora osobom z dyplomem mediatora

⁶³ Стаття 16. Вимоги для отримання статусу медіатора (...) 2. Медіатором не може бути особа, 1) визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною; 2) яка має не погашену або не зняту у встановленому законом порядку судимість; 3) звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, з державної служби або із служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення; 4) яка перебуває на державній службі; 5) яку було виключено з реєстру медіаторів відповідно до статті 20 цього Закону – до спливу трьохрічного строку.

⁶⁴ Стаття 20. Відповідальність медіатора (...) 3. За результатами розгляду скарги сторони (сторін) медіації організація, що забезпечує проведення медіації, об'єднання медіаторів можуть прийняти рішення про вилучення медіатора з реєстру медіаторів або про виключення його із складу членів організації. Таке рішення оприлюднюється на офіційному сайті організації, що забезпечує проведення медіації, або на офіційному сайті об'єднання медіаторів. Повторне внесення медіатора до реєстру медіаторів або повторне прийняття його у члени може відбутися не раніше, ніж через три роки.

otrzymanym za granicą, które będą swego rodzaju *mens rea* konkurencji na rynku usług mediacji oraz szkoleń mediatorów na Ukrainie.

Antykorupcyjna analiza projektu wskazuje na wysokie ryzyko korupcji w sferze udzielenia zezwolenia na prowadzenia szkoleń dla mediatorów. Nie ustalono szczegółowych przesłanek ani dla osób fizycznych, ani dla osób prawnych, w tym szkół wyższych, które mogą prowadzić szkolenia mediatorów. Pozwala to na szeroką uznaniowość organów władzy upoważnionych do wydania takich zezwoleń (akredytacji). Spotęgowano w ten sposób także ryzyko stworzenia monopoli w sferze świadczenia usług nauczania mediatorów. Mając na względzie problem korupcji w sferze oświaty i szkolnictwa wyższego na Ukrainie, uzasadnione jest zagrożenie przeniknięcia korupcji i w sferę nauczania (certyfikowania) mediatorów. Dla rozwiązania tego problemu niezbędne jest ustalenie skonkretyzowanych i enumeratywnie wskazanych wymogów, co do uczelni, osób fizycznych, prawnych oraz organizacji, w zakresie szkolenia mediatorów.

6. Podkreślenia jeszcze wymaga, że mediacja na Ukrainie tworzona jest jako swoistego rodzaju usługa, a jednocześnie forma działalności gospodarczej, a co za tym idzie, jako sfera dla której ważnym zagadnieniem będzie kwestia konkurencyjności na rynku usług. W zależności od jakości usług, ich wartości oraz skuteczności reklamy, zainteresowani będą zwracać się o świadczenie usług mediacji. Nie ulega bowiem wątpliwości, że mediacja jest ważnym aspektem w tworzeniu prawa efektywnego i ekonomicznego. Jeżeli przeanalizować mediację przez pryzmat ekonomiczny, to można stwierdzić, że jest ona ekonomicznie wygodniejszym sposobem rozwiązania sporu od postępowania sądowego. Oczywiście jest więc, że wprowadzenie mediacji na Ukrainie powinno nastąpić z uwzględnieniem efektywności ekonomicznej prawa, zaś celem mediacji powinno być uwzględnienie interesów wszystkich stron konfliktu. W ekonomicznej analizie prawa jest znane twierdzenie Coase'a, które przedstawia wady rozwiązania sporu tylko zgodnie z prawem i rozwiązanie sporu pod kątem korzyści dla obu stron. Według przykładu zaproponowanego przez Coase'a, mamy sytuację sporu między rolnikiem a hodowczynią. Rolnik uprawia kukurydzę, hodowczyni wypasa bydło, przy czym każdy na swojej części pola. Jest wyraźna granica między ranczem i farmą, ale nie ma ogrodzenia, przez co bydło niszczy kukurydzę⁶⁵. Jeśli rolnik zwróci się do sądu, to zgodnie z prawem zostanie zasądzone odszkodowanie za doznaną przez niego szkodę. Jednakże wynikiem wyroku sądowego będzie jednocześnie zniszczenie dobrych relacji między sąsiadami oraz poniesienie strat przez jedną ze stron za wyrządzoną szkodę, co oznacza, że w gruncie rzeczy konflikt pozostanie. Profesor Coase rozwiązując problem w kategoriach efektywności, to znaczy, że drogą kooperacji dwie strony mogą osiągnąć zysk. Coase rozwiązując konflikt następująco: hodowczyni płaci część kosztów rolnikowi, on wybuduje ogrodzenie, ponieważ koszt wybudowania ogrodzenia przez niego jest niższy. W tej sytuacji obie stro-

⁶⁵ Zob. szerzej: R. Cooter, T. Ulen, *Ekonomiczna analiza prawa*, C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 101-105.

ny zyskują, co jest podstawą efektywności i zasadniczym aspektem twierdzenia Coase'a. Takie rozwiązanie jest możliwe bez interwencji prawa, w tej sytuacji najlepszą metodą rozwiązania sporu będzie mediacja. W efekcie możemy wnioskować, że mediacja jest korzystną dla obu stron metodą rozwiązania sporu z punktu widzenia ekonomicznej analizy prawa.

W związku z powyższym nie powinno budzić wątpliwości, że ekonomicznie wygodniejszym sposobem rozwiązania sporu mediacja będzie również ze względu na podwyższenie stawek opłat sądowych na Ukrainie z dniem 1 września 2015 roku. Rada Najwyższa Ukrainy w dniu 22 maja 2015 r. przyjęła ustawę o wniesieniu zmian do niektórych aktów ustawodawczych Ukrainy dotyczących opłat sądowych⁶⁶, która zwiększa wysokość opłat sądowych od 1 września 2015 r. Na przykład, opłaty sądowe za roszczenie majątkowe osób prawnych i osób fizycznych przedsiębiorców będzie wynosić 1,5% wartości przedmiotu sporu, ale nie mniej niż wysokość jednej płacy minimalnej. Według poprzednich stawek opłata sądowa wynosiła 1% od wartości przedmiotu sporu i nie mniej 0,2% płacy minimalnej. Zwiększenie opłat sądowych ma na celu zmniejszenie ilości spraw w sądach oraz zwiększenie dochodów budżetowych z tego źródła. Także więc i ze względu na zwiększenie opłat sądowych mediacja stwarza możliwość tańszego i szybszego rozwiązania sporu. Wiele osób, przez zwiększenie opłat sądowych, będzie szukać innej możliwości rozwiązywania sporu i mediacja jest taką alternatywą, ale dla skuteczności tej metody trzeba zagwarantować odpowiedni poziom świadczenia usług mediacji oraz skonstruować kompleksowe rozwiązania normatywne.

Zaprezentowane uwagi są niezwykle istotne i wymagają odczytania także z punktu widzenia art. 24 układu stowarzyszeniowego, zgodnie z treścią którego „Strony uzgadniają, że będą dalej rozwijać współpracę sądową w sprawach cywilnych i karnych, w pełni korzystając z odpowiednich instrumentów międzynarodowych i dwustronnych oraz opierając się na zasadach pewności prawa i prawa do rzetelnego procesu sądowego”. Oznacza to, że reforma ukraińskiego wymiaru sprawiedliwości, w tym także w zakresie postępowań sądowych, a tym samym i mediacji, będzie kluczowym czynnikiem oceny gotowości Ukrainy do przystąpienia do Unii Europejskiej i zbuduje społeczne zaufanie do krajowych instytucji i procesów, wywierając znaczący pośredni wpływ na inne obszary, a także na relacje prawne i instytucjonalne Ukrainy z innymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej.

⁶⁶ Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/484-viii>

THE PROJECT OF THE UKRAINIAN ACT ON MEDIATION AT THE BACKGROUND OF INTERNATIONAL LAW OF HUMAN RIGHTS

Abstract

The standards of contemporary international law of human rights are shaping Ukrainian internal relations also in the field of mediation, which in turn implies the dynamic development of Ukrainian legislation projects providing for the direct use of legal mediation by the entities. Recent opening of Ukraine and Ukrainian law and society at the international contacts make these issues even more current, and the issue of the impact of mediation on the Ukrainian legal system and the judiciary, including the jurisdiction of the courts of Ukraine, is for Ukraine even more interesting that numerous studies have shown a significant effectiveness of this institution in the justice systems of many countries, including Member States of the Council of Europe and the European Union. These correlations have inspired the authors to present an analysis of the projects of the Ukrainian laws on mediation, against the international law of human rights.

